

NEMES András¹

Egy új világjelenség: gendercsalás a sportban

*„Isten megteremtette az embert, saját
képmására,
az Isten képmására teremtette őt,
férfinek és nőknek teremtette őket.” (Ter.1.28)*

Absztrakt

A transzneműek megjelenésének a művészvilágban talán nem olyan erőteljes a következményrendszere, mint az élsport világában, hiszen a művész közegben bizonyára nincs jelen az a fajta küzdelem, mint ami az élsport jellemzője, amit még inkább kiélez az a tény, hogy a sport egyre profitorientáltabb területté válik.

Jelen tanulmányban a női sport védelme mellett elsősorban nem alkotmányos érveket sorolok fel, hanem visszatérek Pierre De Coubertin 1912-ben írt „Óda a sporthoz” című verséhez, s annak kulcsszavait – szépség, igazság, bátorság, tisztesség, öröm – ütköztettem a mai valósággal. (Coubertin báró bizonyára feszengene karosszékében, ha napjainkban élne, sőt az is elképzelhető, hogy nem kapott volna első díjat az álnéven írt versére.)

A tanulmány érintőlegesen kitér szociológiai megfontolásokra is.

Módszerek

sportrendezvények világának kritikai elemzése
esettanulmányok elemzése
megfigyelés
tapasztalati módszer

Bevezetés

A Nemzetközi Úszósövetség (FINA) 2022. június 20-án Budapesten megtartott rendkívüli kongresszusán – ahol Thomas Bach, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) elnöke is jelen volt – több hónapos tudományos, jogi és társadalmi előkészítő munka után a versenysport területén – ideértve a tömegsport és hobbisport területét is – egy új kategória felállítását javasolta a transzgender sportolók számára. A FINA-fórumon elhangzott javaslat a

¹ A szerző ügyvéd, a Testnevelési és Sporttudományi Egyetem nyugalmazott professzora, a Nemzetközi Sportjogász Társaság (IASL) tudományos alelnöke.

versenysport tisztaságának megőrzése miatt óriási jelentőségű, hiszen a nemváltás lehetősége a csalás melegágyává válhat. A hír jelentősége feltétlenül túlmutat azon, hogy pusztán véleménynyilvánítással viszonyuljunk hozzá. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság számára éppen ezért készítettem egy javaslatot,² amely mindeddig nem váltott ki komolyabb érdeklődést, pedig megalapozhatná a következőrendszertörténet elmélyülését.

Kiindulópontként a legindokoltabb, ha visszatérünk az eredeti eszmeiséghez, Coubertin báró³ *Óda a sporthoz* című verséhez, amely értelemszerűen mutat rá az újkori olimpiai játékok szellemiségére és elindításának motivációs rendszerére.

Pierre De COUBERTIN: Óda a sporthoz⁴

I.

*Istenek ajándéka, sport! Élet éltető vize!
A nehéz munka idejében kiszórod boldog fényedet,
követe vagy te a régen letűnt napoknak,
mikor ifjú örömben mosolygott még az ember
s felfelé hágott a napisten, s kigyúltak a hegyormok,
s távoztakor fénybe merültek a magasságos erdők.*

II.

*A szépség vagy te, Sport!
a testeket te formálod nemessé,
elűzől romboló vad szenvedélyeket,
acéllá edzel lankadatlanul.
Lábak, karok, törzsek összhangja és
tetszetős ütem tőled való.
Bájt és erőt te fűzől együvé,
szilárdná és rugalmassá te téssz.*

III.

*S igazságos vagy, Sport, igen!
Megértésért és igazságért be sokszor
hiába küzd az ember, hogyha te
Nem vagy vele – de nálad fölleli.
Hiába adna kincseket az ugró új rekordért,
s élete minden percét is hiába:
mert csak erő és akarat jelölhet
pályája csúcán új határt.*

² Lásd Proposal in „Confrontation of the political correctness and the traditional values of sport” (round table presentation on 7. May 2021, Terramo-Italy)

³ Báró Pierre De Coubertin az újkori olimpiák megálmodója és megalkotója.

⁴ Pierre De Coubertin: *Ode to Sport*, 1912.

IV.

*Bátorság vagy te, Sport!
Izom s erő reménye egy lehet csak,
s azt úgy hívják: merészség!
A bátorság nem vakmerő bolondság,
de bátor hit a megszerzett erőben:
nyeglék, s hazárdok véletlenre lesnek,
a te merszed, hogy ismered erődöt.*

V.

*Tisztesség vagy te, Sport!
Ha tőled jó, igaz kincs a dicséret,
mert csak derék munkával nyerhető!
A versengésnek görbe útjai
a hitvány fogások sorsa büntetés.
És megvetéssel sújtanak, aki
a pálmát álnok csellel küzdené ki.*

VI.

*Az öröm vagy te, Sport!
Szavadra testünk örömtől remeg,
ragyog szemünk, erünkben vér viharzik,
és tiszta szárnyra kel a gondolat:
nyomasztó súlytól szabadul a lelkünk
s boldog létét ujjongva hirdeti.*

VII.

*A termékenység vagy te, Sport!
Megnemesítéd az emberi fajt, célratörő úton.
Beteg csírákat elfojtasz, eltüntetsz foltokat,
a tisztaság bősé mérgétől óvod.
Erőtől duzzadó az atléta és
fiakra vágyik, akik a babért,
dicsőséggel aratják úgy, miként ő.*

VIII.

*A haladás vagy te, Sport!
Szolgálatodra ki méltó kíván lenni, az vigyázzon,
hogy teste-lelke egyre jobb legyen,
kerüljön mindent, mi mértéktelen,
tökéletességre törjön ernyedetlen,
s óvja egészségét, legfőbb javát,
mint ki a régi mondásból tanul:
Ép testet választ, az ép lélek otthonul.*

IX.

*A béke vagy te, Sport!
a népeket egymáshoz fűző szép szalag:
és testvérré lesznek mind általad,
önuralomban, rendben és erőben.
Mert önbecsülést tanulnak az ifjak tőled,
s más népek jellemét is éppúgy megértik,
és nagyra tartják, hogy te tanítod őket
túlszárnyalni egymást:
mert versened a béke versenye.*

Az egyenlőségi eszme – képzet és valóság

A Testnevelési Egyetemen⁵ eltöltött harminc évet követően a felvetett „genderhacking” kérdéskör részemről a hatályos törvények figyelembevételével feltétlenül sportcentrikus megközelítésben értelmezhető.

Az élsport világában az üzleti túlreprezentáltság miatt fokozatosan jelentek meg az értékromboló jelenségek: a „bundázás” (matchfixing), a jogellenes sportfogadás (illegal sportbetting), a sportbeli csalás (cheating) és a teljesítmény tiltott fokozása (doping). Az immár hagyományosnak mondható négy „ing”-jelenség mellett napjainkban megjelent a nemekkel megvalósuló sportbeli csalás, a „genderhacking”.

A sport világszerte arról ismert, hogy a közös érdeklődés, vagy csupán a szurkolás okán összehozza azokat az embereket is, akiket egyéként – számtalan megfontolásból – áthághatatlanak mondható szakadék választ el egymástól. A sport a legvalósabb lehetősége a viszályoktól és konfliktusoktól mentes világnak, legmeghatározóbb inspirációja a békének.

Sajnos, nem kell nagyon mélyre ásni ahhoz, hogy átláthatóvá váljon az alapeszmétől való távolodás – az, hogy a sport világa ténylegesen nem az egységről és nem is az egyenlőségről szól. A nemek között jelentős szakadék tátong még manapság is, aminek markáns megnyilvánulását érzékelhetjük a sportban a részvétel, a pénzdíjak és a népszerűség tekintetében egyaránt.

A probléma mélyen gyökerezik a kultúránkban, nem csak a sportkultúrában, hanem általában a világ kultúrájában. A nők részvétele a sportban a huszadik században megnőtt, főként a társadalomban bekövetkezett változások eredményeként, amelyek a nemek közötti egyenlőségre fókuszáltak. Mégis mindeközben, hogy a női versenyzők világszerte rekordokat döntögetnek,⁶ és a női sport jelenleg a média egyik legforróbb témája, a probléma korántsem tekinthető megoldottnak. Annak ellenére, hogy az elmúlt évtizedekben a férfiak és nők által űzött sportokban csökkent a nemek közötti szakadék, még mindig kérdés, hogy miért van az, hogy a szakadék továbbra is ennyire jelentős. És ami még lényegesebb, miért volt/van egyáltalán szakadék?

⁵ Magyar Testnevelési és Sporttudományi Egyetem.

⁶ Lásd <https://www.eurosport.hu.atletika.story>, valamint a <https://www.olympic.org/olympic-results>

Jelen tanulmány célja az, hogy ráirányítsa a figyelmet arra, hogy a felszínen látványosnak tekinthető eredmények mellett, ami a kvótákat illeti, a mélyben beláthatatlan méreteken – bújtatottan – kerül hátrányba a női sport.

Viták és kontraproduktív döntések keresztüzében

Az Európai Unióban zajló viták bizonyítják, hogy a kérdés napirenden van. A dolgok mélyére ásva az Egyesült Államok hozzáállása viszont egyáltalán nem tekinthető egyértelműnek. Kérdéses ugyanis, hogy ténylegesen a megoldás – az egyenlőség – irányába motiválja és mozdítja-e a fejleményeket, vagy éppen ellenkezőleg, az egyenlőtlenség előtt nyit meg újabbnál újabb kapukat.

A közelmúltban Katy Faust, az USA-beli Them Before Us elnevezésű szervezet munkatársa mutatott rá, hogy az Amerikai Egyesült Államok baloldali szimpatizánsai körében a férfiakra és nőkről alkotott nézetekben határozott képmutatás tapasztalható. Egyfelől azt hangoztatják, hogy a nők egyedülállóan értékesek, mivel a társadalom meghatározó részét képezik. Másrészt azt mondják, hogy a nők felcserélhetők a férfiakkal, és önmagukban nem képviselnek valódi értéket.⁷

Ebben a vonatkozásban érdemes egymás mellé illeszteni két amerikai jogszabályt, amelyek Washington államban mentek át a törvényhozáson. Az egyik az a 2018-as törvényjavaslat, amely valamennyi létező törvényből kitörölt – szinte kisöpört – minden utalást az anyákra vagy az apákra vonatkozóan, abból a megfontolásból, hogy ezzel is legitimálja az azonos nemű párokat, azt hangoztatva, hogy a gyerekeknek nincs szükségük anyja és apa befolyására az egészséges fejlődéshez.

Ezzel szemben született egy másik jogszabály ugyanabban a törvényhozási ülészakban, amely azt írja elő, hogy minden vállalat igazgatótanácsában legalább 25%-ban kell a nőknek képviseltetniük magukat. Feltehetően ennek a törvénynek az volt a célja, hogy elismerje, a nők egyedülálló és értékes hozzájárulást tudnak nyújtani a vállalati szférában.

Érdemes nem szem elől téveszteni ezt az inkohereciát, amely – mint látható – mindmáig tetten érhető. Egy ilyen ellentmondásos helyzetben került napirendre a genderkérdés. Induljunk ki a kezdeti eltiltások példáiból, amelyek szintén bonyolítják az összképet.

A kezdeti eltiltások esetei

2022. június 1-jén az USA-beli Utah államban két sportolót tiltottak el a sporttevékenységtől. Az egyik egy 16 éves fiú volt, aki a junior lány röplabdacsapatban játszott, mert nőnek érezte magát. Mivel nyilvánvalóan nem lány volt, eltiltották őt a csapatban történő játéktól. A másik pedig egy 13 éves úszó fiú volt, akit egyébként az előbb említett fiúhoz hasonlóan kifejezetten kedveltek a csapattársai, sőt még az edzői is, de identitásavara miatt őt is eltiltották a női úszócsapatban történő részvételtől.

⁷ Martin, Ed: The Leftist Hypocrisy On Gender Differences, The Federalist, 2020 March 13.

Egyébként pedig Idaho államban jött létre először egy általánosan elfogadott tiltó szabály még 2020-ban arra nézve, hogy transzgender sportolók ne játszhatnak egységesen heteroszexuális női csapatsportágakban.⁸ A jogeset lényege, hogy egy kis transznemű „hölgy”, Lindsay Hecox részt kívánt venni a helyi atlétikai futóklub sportversenyein, ám a helyi idahói szabályozás megtiltotta azt. A „lány” a helyi bírósághoz fordult. Brad Little idahói kormányzó írta alá az általános tilalmi szabály bevezetését, amely megtiltotta a transznemű sportolók részvételét. A határozat igen jelentős, mert Idaho az első olyan állam, ahol elfogadtak egy ilyen általános jellegű tiltó szabályt, ráadásul nem csupán a főiskolai atlétikacsapatban való részvételtől tiltották el, hanem az egész államban elfogadottá tették a tiltást az atlétikasportágban.

Kétségtelenül az atlétika a legérzékenyebb sportág a genderhacking esetekre, de más sportágakban is megjelent a jelenség, ráadásul arra a furcsaságra is van példa, hogy éppen fordítva, nő akar egy férfias sportágban férfiként versenyezni. Valójában ez is gendercsalás, de ez egy kivételes helyzet, itt ugyanis nem a női sportolók esélyegyenlőségét veszélyezteti a csalás. A nagyobb sportteljesítményre ösztönző biológiai predesztináltság a férfiaknak kiírt sportágban egy nőt (még ha férfinak tekinti is magát) mégiscsak hátrányosan fog érinteni.

2022. február 13-án a Ponte Vedra Beach területén működő Nease főiskolán Drew Adams transznemű futballjátékos azt kérte, hogy szabadon használhassa a férfi fürdőszobát. Az eset előbb meghökkenést, majd ellenkezést váltott ki a sporttársakból. A sportoló ugyanis biológiailag nőnek született, de fiúvá „alakította át” magát. A főiskolán férfiként regisztrálták, de a sportolók egy csoportja sérelmezte azt, hogy nem a női, hanem a férfi fürdőszobát használja. Később aztán igazi „modern” megoldást ajánlottak számára, választhatóan egy külön helyet a női fürdőszobában, vagy egy elkülönített gendersemleges fürdőszobát. Adams azonban megalázónak érezte ezt a helyzetet, és a bírósághoz fordult. A bíróság nem adott helyt a kérelmének, az ítélet indokolásában az szerepel, hogy a zavaró hatások miatt nem engedélyezhető számára a férfi fürdőszoba használata. A fiú családja részt vett a tárgyaláson, de hiába próbálták elfogadtatni a helyzetet, kérésük süket fülekre talált, a bíróság hajthatatlan maradt. Következésképpen látható, hogy Floridában szigorodott a szabályozás a „genderhacking” kérdésben.

Trendek, és a gondolat szabadsága

A hazai sportjogi irodalomban kevesen foglalkoztak a „genderhacking”-problémával. Ennek végtelenül egyszerű magyarázata van: azok, akik erről írhatnának cikkeket, nem merik ezt megtenni. 2020. július 1-jén a Pécsen megrendezett országos Sporttudományi Kongresszuson magam is megtapasztaltam, hogy csak a kávészünetben mondhattam el hallgatóságomnak a női atlétikai versenyek tisztaságát veszélyeztető „genderhacking”-ről írt előadásomat. A hallgatóság – akik zömmel egykori TF-es hallgatóim voltak – egyetértettek abban, hogy a probléma valós, és azt orvosolni is kell, de fiatalok lévén nem kívántak exponálódni a témában.⁹

⁸ Lásd a sportjogi szakirodalomban B, Hecox vs Little case -ként elhíresült eltiltási ügy.

⁹ Az érett kornak is megvannak a maga előnyei: akkor már nevével nevezhetők a problémák.

Több évtizedes sportjogászai munkásságom alatt a sport értékeinek védelmében több konferencián is szót emeltem a kényes kérdésekben. Egyik legjelentősebb eset az volt, amikor a kínai antidopping-politika bevett gyakorlatát elemezve mutattam rá arra, hogy az úgynevezett S-6 stimuláns-csoportok¹⁰ tekintetében ugyanazokat a sztenderdeket alkalmazzák, mint a harmincéves színesbőrű¹¹ atléták esetében. Ez azért lényeges, mert a WADA (World Anti Doping Agency) által közzétett tiltólista, ami a doppingvizsgálatok alapja, akkor még nem tett különbséget a sportolók életkora tekintetében.¹² Az S-6-os stimuláncsoport olyan hatóanyagok gyűjteménye volt, amelyeket – lebomlásuk gyorsasága folytán – még a verseny előtti napon is igen gyakran bevehettek a versenyzők anélkül, hogy doppingvétséget követtek volna el. A tapasztalat szerint ilyenkor már nem voltak kimutathatóak a sportolók vizeletéből. A kínai falansztermódszernek nevezhető gyakorlat lényege viszonyt az, hogy a tornászklányokat már óvodás korukban elkezdik trenírozni a későbbi olimpiai aranyéremre. Ezeknek a gyerekeknek ezért a hormonháztartása teljesen felborul, ami kihat a nemiségükre. Mindez elkerülhető lenne egy JR-változat elfogadásával, ami azt jelentené, hogy a kiskorúakra – az esélyegyenlőség miatt – más sztenderdek vonatkoznak, mint a nagykorúakra. (Meg kell jegyezni, hogy valami kis könnyítés történt e tekintetben, így ma már a kiskorúakra vonatkozóan három különböző kategória létezik, ha nem is abban a kontextusban, ahogy javasoltam. Ma már más veszélyekre hívhatnám fel a figyelmet – ha módom nyílna rá, például a hormonkezelések veszélyeire, azokra az eljárásokra, amelyekkel lassítani, vagy leállítani is lehet a testi fejlődést, de ennek az ellenkezője is működik, nevezetesen, ha a hormonkezelés a teljesítmény fokozás érdekében történik.)

Hasonlóan problematikus fogadtatása volt annak a javaslatomnak, amelyet a moszkvai IASL-konferencián¹³ tettem 2011-ben, nevezetesen, hogy a sportjogász-társadalom ne támogassa azon városok olimpiai jelölését, amelyek országai nem tartják be az öt legfontosabb nemzetközi emberi jogi rendelkezést. (Az ENSZ alapokmányát, a kínzás és embertelen bánásmód ellen elfogadott Genfi Egyezményt, az Emberi Jogok Egyetemes Jognyilatkozatát, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát és az Olympic Truce nevű IOC-dokumentumot.) Bizonyára nem túlzás az állítani, hogy nem sok olimpiát rendezhettek volna meg ezen követelmények számonkérése mellett.¹⁴

Ebben az értelemben a „genderhacking”-gel mint új világjelenséggel kapcsolatos tapasztalatok is nyugtalanságra adnak okot. Hadd említsek egy viszonylag új esetet:

2021. május 17-én az olaszországi Terramóban online kerekasztal-konferenciát¹⁵ tartott a Nemzetközi Sportjogász Társaság egyik elnökségi tagja, Anna di Giandomenico. Hozzászólásom a női sport védelmében a transzgender sportolók megjelenésének a

¹⁰ Ez a csoport zömmel kábító hatású szerek gyűjteménye.

¹¹ Mint ismeretes, a „színesbőrű” kifejezés használata is sérti a politikai korrektséget.

¹² Ma már létezik a kis- és nagykorú sportolói diszcrepancia a WADA-listán.

¹³ A Nemzetközi Sportjogász Társaság (IASL) 17. konferenciája, Moszkva, 2011. november 27–30.

¹⁴ Csak példálózó jelleggel: a berlini és a moszkvai olimpiai játékok nem lettek volna megrendezhetők a human dignity (emberi méltóság megsértése) miatt, a Sidney-i olimpiai játékok megtartása ellen szólt volna a property law (a tulajdonhoz való emberi jog), a Pekingi olimpiai játékokénak a human life (az élethez való), az emberi jog megsértése, amelyre vonatkozóan az előadás részletes katalógust adott.

¹⁵ Confrontation of the political correctness and the traditional values of sport (17. May 2021, Terramo-Italy)

veszélyére hívta fel a figyelmet. A hallgatóság – főleg egyetemisták – érdekes módon egyáltalán nem találták ezt a kérdést olyan nagy horderejűnek, mint amilyenek én bemutattam. A prezentációmba be volt ágyazva a Monty Python egyik filmjéből¹⁶ az a jelenet, amikor egy lázadó zsidó fiatalember bejelenti a barátainak, hogy ezentúl hívják őt Lorettának. A jelenetben a diskurzus valahogyan így hangzik: „*Nőnek érzem magam, gyereket akarok szülni!... De hát nem vagy nő, hogyan akarsz gyermeket szülni, hogy fogod kihordani, talán szatyorban?*”

A kétperces bejátszást humornak szánták a film alkotói, azonban – sajátos módon – mára ez már nem vicc, hanem elfogadott narratíva. (Ez a film ma már talán el sem készülhetett volna.)

Az előadás utáni hozzászólásokban olyan javaslatok hangzottak el, hogy például a női-férfi versenyzői kategóriákat ellenőrizhető paraméterekkel kellene meghatározni. Még az is felmerült, hogy valójában nemcsak a női és férfi versenyzők kategóriájára van szükség, hanem a genderfluid (transz/genderqueer) versenyzőkére is.

Arról azonban már nem volt szó, hogy az ilyen versenyeken elindult sportolók győzelmének milyen a presztízsértéke, és az majd hogyan fog viszonyulni a hagyományos nemi identitással rendelkezők győzelméhez, hiszen a merítés mértéke lényegesen kisebb volumenű. Bármennyire kaotikus is a helyzet, az atipikus jelenség még nem előzte meg a tipikusát, vagyis a hagyományosan értelmezett női sportban lényegesen több versenyző méretteti meg magát, mint a transzneműek a saját köreikben definiált versenyében, ha egyáltalán létrejön a transzneműek versenye.

A felvételekre reflektálva rámutattam arra az értelmezési zűrzavarra, hogy a női sport jelenleg be van szorítva a fősodró liberális értelmezés zsákutcájába. Amennyiben ugyanis egy férfi sportoló nem elég erős ahhoz, hogy a saját nemében aranyérmet nyerjen, elég, ha kitalálja, hogy nőnek érzi magát, és máris elviheti a „valódi nők” elől a győzelmet. A hallgatóság tanult nyelvként használta az angolt, tehát senki sem beszélt anyanyelvi szinten, következésképpen a nyelvi finomságokat sem érzékelték. Ezért volt fontos rámutatnom, hogy korábban még az angol nyelvű „sex” szó jelentése magyarul a „nem” fogalmát jelentette.¹⁷ Ismert volt már ugyan a gender szó is, a szótárban egyszerre hím és nőneműként megjelölve a jelentését.¹⁸

A jelentéstartalom manipulálhatósága

A gendertéma ékes bizonyítéka annak, hogy rövid idő alatt is mekkora változások történhetnek a jelentéstartalmakban. Mára a *biológiai nem* fogalma mellett megjelent a köztudatban a *társadalmi nem* kategóriája egyre inkább ledominálva azt. A fiatalabb generáció, kiindulva a jelen szóhasználatból, észre sem veszi a változást. Szemléletes Székely

¹⁶ Monty Python: Brian élete című film

¹⁷ Lásd Országh László: Angol–magyar nagyszótár, ötödik átdolgozott kiadás, 1976, kilencedik változatlan lenyomat, 1996, 2. kötet: N-Z Franklin Nyomda, Budapest, 1996, 509. oldal.

¹⁸ Lásd Országh László: Angol–magyar nagyszótár, ötödik átdolgozott kiadás, 1976, kilencedik változatlan lenyomat, 1996, 2. kötet: A-M Franklin Nyomda, Budapest, 1996, 795. oldal.

János püspök úr hasonlata, amit a Gender Forradalma című kritikai műhöz [2] írt előszavában¹⁹ használ. Nem mindegy ugyanis, hogy egy forró vízzel teli fazékba teszünk egy békát, ahonnan azonnal kiugorhat, vagy csak lassan kezdjük melegíteni a vizet, s mire a béka érzékeli, hogy baj van, már meg is főtt.

A fiatalok nem értik, mi történik körülöttük és velük. Pedig fontos lenne, hogy álljanak ki a női sport védelmére érdekében és küzdjenek a hagyományos sportértékekért, hogy méltók lehessünk Coubertin elképzeléseire, és a sport ne váljon a jelenkor áldozatává.

Azok a sportértékek elleni támadások, amelyek háttérben a pénz áll, (a tiltott teljesítményfokozó szerek és módszerek arzenálja, a bundázás, a jogellenes spotfogadási módszerek, és sorolhatnám még), viszonylag jól definiáltak az élsport világában. A genderelmélet is közel harminc éve jelen van a társadalomban, azonban bujkáló tengeralfutó-üzemmódban.

Visszatekintve az ellene való küzdelemre, látható, hogy már 1950-ben a Nemzetközi Amatőr Atlétikai Szövetség (IAAF) előírta a női sportolók kötelező nemi tesztelését, és ebben az évben júliusban, a belgiumi Európa-bajnokság előtti hónapban a sportolókat saját országukban tesztelték. 1966-ban az atlétikai Európa-bajnokságon felmerült annak a gyanúja, hogy a Szovjetunió és Kelet-Európa legjobb női atlétái valójában férfiak. Fontos hangsúlyozni, hogy akkor még nem volt elvárás a politikai korrektség, ami azt jelenti, hogy akkor még nevével lehetett nevezni a dolgokat. 1968-ban az olimpián bevezették a tesztelést annak érdekében, hogy a sportolók ne vessék alá magukat szükségtelen műtéteknek.²⁰

Akkor már ismert volt annak a kockázata, hogy pszichológiai károknak vannak kitéve azok, akik alávetik magukat a teszt procedúrájának,²¹ a hormonszintek változása ugyanis szexuális identitásválsághoz, illetve a köz- és magánéletben megaláztatáshoz, sőt egyes sportolók esetében társadalmi elszigetelődéshez, depresszióhoz, esetenként öngyilkossághoz vezethet. A probléma tehát már akkor is érzékelhető volt, sőt – mint említettem – akkoriban még keresve a megoldást, lehetett róla értekezni.

1992-ben – három évvel a pekingi cselekvési terv²² berobbanása előtt – a Nemzetközi Atlétikai Szövetség megszüntette az összes sportoló szexuális szűrését, de megtartotta annak a lehetőségét, hogy gyanú esetén teszteljék őket. (Az említett cselekvési platformot, vagy tervet mint ENSZ-állásfoglalást 1995. szeptember 15-én, a nőkről szóló 4. világkonferencia zárásaként fogadták el annak érdekében, hogy világszerte elterjedjenek a nők és a férfiak egyenjogúságának alapelvei.)

¹⁹ Lásd Dale O'Leary: A gender forradalma, az esélyegyenlőség átértelmezése Ős-kép Kiadó, Budapest, 2020, 6. oldal.

²⁰ A Nemzetközi Olimpiai Bizottság nem várja el, hogy egy sportoló – nő vagy férfi – műtéti úton érje el, hogy egy férfi femininnek, vagy egy nő masculinnak tűnjön.

²¹ A Nemzetközi Olimpiai Bizottság a biokémiai paramétereiktől (női vagy férfi hormonszint) tette függővé a nemhez tartozást. A régi NDK-ban gyakorlattá vált például a női sportolók fokozott tesztoszteron-kezelése jobb atlétikai eredmények elérése érdekében.

²² Lásd „https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/Beijing_Declaration_and_Platform_for_Action.pdf” \t "_blank"

Az 1992-es olimpiai játékokat követő olimpián, 1996-ban a NOB a Női Egészségügyi Világszövetség konferencián határozatot fogadott el arról, hogy az olimpiai játékok során megszűnik a nemi szűrés. (Kromoszóma-tesztet utoljára az atlantai olimpián végeztek.)

Ennek megfelelően 1999 júniusában a NOB Végrehajtó Bizottsága megszavazta a nemi tesztelés gyakorlatának megszüntetését. Tíz évvel később 2009-ben a Dél-Afrikai Mokgadi Caster Semenya – magát nőnek definiáló kétszeres olimpiai és világbajnok férfi – az IAAF kérésére kötelező nemi tesztelésen esett át, ennek következtében bevezették a tesztoszteron-tesztelést az ilyen esetek azonosítására, egyúttal a NOB arra ösztönözte a nemzeti bizottságokat, hogy vizsgálják ki a nemi jellemzőkben mutatkozó eltéréseket.²³ 2012-ben a NOB közzétette a női hiperandrogenizmussal kapcsolatos irányelvét, amelyben kijelentette, hogy a NOB nem kívánja meghatározni a nemet, csak azonosítani azokat a körülményeket, amelyek megléte esetén a sportoló (a hormonális jellemzők miatt) nem indulhat a 2012-es olimpiai játékokon.

Abban az esetben, ha egy sportolót alkalmatlannak nyilvánítanak a női kategóriában való versenyzésre, a sportoló férfi sportolóként versenyezhet, feltéve, hogy az adott sportágban a férfiak versenyére kvalifikálja magát. 2015-ben a NOB ülést tartott a transzneműekre és a hiperandrogenizmusra vonatkozó politikák megvitatására, és a transznemű sportolókkal kapcsolatban kijelentette, hogy nem zárhatók ki a sportágban való versenyzésből, és hogy a transznemű sportolók, amennyiben női sportolóként azonosítják magukat, versenyezhetnek ebben a kategóriában, feltéve, hogy a tesztoszteronszintjük a verseny előtt legalább 12 hónappal 10 nanomol/liter alatt van. A NOB arra is rámutatott, hogy a műtéti anatómiai változtatások megkövetelése a részvétel feltételeként az emberi jogok megsértésének minősülne. Az említett 10 nanomol/liter cenzus előbb 5-re, majd 2,5-re módosult.

Tekintettel arra, hogy a versenysport megkülönbözteti a női és a férfi kategóriákat, ezt a kérdést folyamatosan vizsgálta a NOB. Ennek a diszkrepanciának az az oka, hogy a nemek között sok évszázados tapasztalat szerint fizikai kapacitásbeli különbségek vannak. Nem véletlen nevezik „gyengébb nem”-nek a régimódi úriemberek a hölgyeket. A hormonkülönbségeket a biológiai férfi-nő különbségtétel alapjaként lehet definiálni. Mivel a tapasztalat is azt bizonyítja, hogy vannak férfias kinézetű nők és nőies férfiak, az esélyegyenlőség érdekében jelentette be Sebastian Coe, a Nemzetközi Atlétikai Szövetség elnöke azt, hogy március 31-étől nem indulhatnak nemzetközi atlétikai versenyeken olyan transznők, akik áttestek a férfi serdülőkoron nemváltoztatásuk előtt. A rendelkezés ugyan most még csak átmeneti, de döntés született arra, hogy egy munkacsoport tovább fog vizsgálni e körben. Ezzel végül is forradalmi döntés született, amivel a női versenyzőket szeretné védeni a nemzetközi szövetség. Emellett az XY-kromoszómával rendelkező (biológiailag férfiként definiálható) versenyzők – mint például Caster Semenya, vagy Maria Mutola – hormonszintjét is a módosított paraméterek mentén kell vizsgálni a női atlétikai versenyszámokban való indulás érdekében a jövőben. (Az eddigi 10, majd 5 nanomol/literes értéket 2,5-re csökkentették, így már csak azok a sportolók indulhatnak majd a női versenyszámokban, akik ezen érték alatt maradnak két éven keresztül folyamatosan.)

²³ Lásd „<https://www.bbc.com/sport/athletics/65051900>” \t " _blank

A Nemzetközi Sportjogász Társaság (IASL) alelnökeként egy online-kerekasztal konferencián már 2021. május 17-én megfogalmaztam a NOB részére egy javaslatot, nevezetesen, hogy vagy legyen következetes eltiltás, vagy vezesse be a NOB a transzneműek versenyét.

Ha nem is az IASL javaslatára, de sportolói nyomásra végül is megtört a jég. Előbb a FINA, majd az IAAF versenyszámaiban történt meg a paradigmaváltás. 2022. június 20-án ugyanis Budapesten, a Puskás Arénában tartott rendkívüli kongresszusán nagy többséggel megszavazta azt a 24 oldalas dokumentumot, hogy a jövőben csak azok a transznemű úszók indulhatnak a másik nem mezőnyében, akik 12 éves korukig meghozták ezt a döntést.²⁴ A határozatot 196-an támogatták, 42-en tiltakoztak ellene és 36-an tartózkodtak. Ez a döntés a fő sodor elvrendszerének ellenében született.

Számos további esetet sorolhatnánk. Legalább tizenkilenc olyan esetről van tudomásunk, ahol férfiak nyertek női számokban, de a politikai korrektség tiltja a jelenség felemlegetését. Azt mégis megemlítem, hogy Lia Thomas, eredetileg férfi nemű sportoló hormonkészítményeket szed a nőiség elérése érdekében, és az Egyesült Államokban a női mezőnyben komoly előnnyel nyert versenyeket. Jelenleg az egyik legismertebb transznemű úszó.

A FINA álláspontja az, hogy senkit ne tiltsanak ki a versenyeiről – azok tehát nyitva állnak bárki előtt, bármilyen neműnek is vallja magát a sportoló, ugyanakkor a versenyek igazságosságát és egyenlő feltételeit is szeretné megtartani.

Coubertin báró versének harmadik versszakában írt „igazságosság” tehát így értelmeződik és valósul meg napjainkban. Jelenleg a FINA a fiúnak születettek részére a nők közötti versenyzést csak akkor engedélyezi, ha a tesztoszteronszintje nem magasabb 2,5 nanomolnál literenként. A nemzeti szabályozások ettől ugyan eltérhetnek, mégis a FINA szervezésében rendezett világbajnokságokon, olimpiai játékokon ma már ez az új elfogadott szabály érvényes.

Következésképpen javaslatom – ha nem is a sport egészére vonatkozóan, de legalább az említett két sportágban – meghallgatás nélkül is – teljesült, mert gyakorlatilag lehetlenné vált a transznemű sportolók részvétele a női számokban. (Ezzel a biokémiai feltétellel azonban az olimpiai játékok a „kemolimpiának” nevezett irányban értelmeződnek át.)

Következtetések helyett

A genderhívók alapállása abból indul ki, hogy a születés előtti és utáni testi fejlődés szubcelluláris és szervi szintű párosításainak különbségei miatt egyes emberek nem egyértelműen nők vagy férfiak (nevezetesen az úgynevezett SRY-gén más kromoszómán helyezkedik el, a két X kromoszómával rendelkező emberek hormonálisan vagy fenotípusosan férfiként fejlődhetnek, míg az X és Y kromoszómával rendelkező emberek

²⁴ Lásd a FINA 2020. június 20-i budapesti határozatát: „Policy on eligibility for the men’s and women’s competition categories” címmel.

hormonálisan vagy fenotípusosan nőként fejlődhetnek). További érvek, hogy a kromoszómateszt nem megfelelő egyes etnikai csoportok nemének azonosítására, a tesztoszteron teszt megalázó, szükségtelen és sok ember számára diszkriminatív, sőt a hiperandrogenizmus meghatározása sem védi a magánéletet és szükségtelen kezelést igényel a versenyzőktől, amennyiben versenyezni kívánnak.

Jogi alapállás, hogy meg kell hallgatni a másik felet is. A genderelmélet elleni sportszakmai, vagy csak egyszerűen természettudományos érvelést azonban azok, akik azt támogatják, általában nem hajlandók tudományos érvekkel tárgyalni. Nemes egyszerűséggel azzal vádolják a genderelmélet kritikáját, hogy az nem eléggé megengedő, ami azt jelenti, hogy az észérvek ellen érzelmi érveket állítanak. Azt pedig jelen korunk sajátos paradoxonának tekinthetjük, hogy manapság éppen a konzervatív alapállás nem megengedett.

A probléma valóban nagyon kényes. Több szakértő is rámutatott arra, hogy a nem bináris nemi identitás és kifejezés olyan személyt ír le, akinek a neme nem sorolható kizárólagosan férfi vagy női, illetve kizárólagosan férfias vagy nőies kategóriába. Kutatásaim során én is talákoztam érvanyaggal, amelynek valóságos biológiai vagy élettani alapja van. Íme, álljon itt egy genderkritikai műből²⁵ vett idézet a probléma megvilágítására:

„A biológia azt mutatja, hogy külsőleg az emberek két nemre oszthatók, a fiziológia öt területéhez kapcsolódóan azonban vannak olyan kombinációk is, amelyek általában véve és nagyon leegyszerűsítve eldöntik azt, amit az ember biológiai nemének nevezünk... E kombinációk gyors és némiképp elégtelen osztályozása alapján legalább öt biológiai nemet kell megkülönböztetnünk: férfiak (olyan emberek, akiknek két heréjük van), nők (olyan emberek, akiknek két petefészük van), hermafroditák, más néven mermák (olyan emberek, akiknek egy heréjük és egy petefészük van), hímnemű hermafroditák (olyan emberek, akiknek heréik vannak, ugyanakkor a női nemi jelleget is mutatják), nőnemű hermafroditák más néven fermák (olyan emberek, akiknek petefészük van, ugyanakkor a férfi nemi jelleget is mutatják).”²⁶

Nem vitatva a fenti érvek igazát, azt gondolom, mégsem kell visszavonulót fújnunk, mert a női számok védelmében érveltünk, a fent említettek pedig zömmel nem női jellemzők. Ha már az úszókat emlegettük a sportolói genderhadjáratban paradigmaváltó harcosokként, hadd fejezzem be írásomat egy világ- és Európa-bajnok úszó, dr. Hargitay András gondolataival: *„Életünket Isten kegyelméből kapjuk és gyermekeinknek adjuk tovább. Nem tekinthetünk rá önző módon, nem nézhetjük játékszernek, ahogyan a természet törvényeit sem. Nem szabad, hogy önelégült tudásunk felborítsa az évmilliók óta jól működő természeti – vagy ha jobban tetszik, teremtoi – rendet, és aláassa az egészségünket.”²⁷*

²⁵ Dale O' Leary: A gender Forradalma. Az egyenlőség átértelmezése. Ős-kép kiadó, 2020, 10.

²⁶ Marta Llamas: Cuerpo: Diferencia sexual y género in Cristiana Delgado Definiciones estraidas de documentatos usadosen Foro Mar del Plata; 2–3. oldal.

²⁷ : Dale O' Leary: A gender forradalma, az esélyegyenlőség átértelmezése. Ős-kép Kiadó, Budapest, 2020 (hátsó borítón olvasható ajánlás).

Irodalmi hivatkozások

1. Pierre De Coubertin: Ode to Sport; (1912).
2. Dale O’Leary: A gender Forradalma. Az egyenlőség átértelmezése Ős-kép kiadó, 2020 10.
3. Az ENSZ népesedéssel foglalkozó konferenciája, Kairó, 1994.
4. Beijing Watch, 1995. szeptember 11.
5. ENSZ nőügyi konferenciái (1975-ben Mexikóvárosban, 1980-ban Koppenhágában, 1985-ben Nairoiban, 1995-ben Pekingben).
6. Women’s Environment and Development Organization (WEDO), 1990.

Jogforrások

1. European Convention of Human Rights (1950)
2. International Covenant of Civil and Political Rights (1966)
3. Convention Preventing the Torture and Inhuman or Degrading Treatment (1987)
4. UN Convention Against Torture and Inhuman or Degrading Treatment (1984)
5. Geneva Convention on the status of refugees (1951)
6. Olympic Truce IOC (1998)
7. A gyermekek védelméről szóló – többször módosított – 1997. évi XXXI. törvény
8. A pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében kiadott egyes törvények módosításáról szóló 2021. évi LXXIX. törvény